

Történeti vázlat

„...mert az emberek, akár egy nyelven, akár különböző nyelven beszélnek, egymással érintkeznek, egymásra hatnak.”

(BARTÓK BÉLA)

„Az évszázadok arról tanúskodnak, hogy a kultúrák találkozása, egymásba szövődése valamennyi nép számára előnnyel jár, színesíti, gazdagítja, sokrétűvé teszi kultúráját, hagyományörzés és újítás dialektikáját ösztönzi.”

(FRIED ISTVÁN)

Külön Monarchia-kutatással vagy összehasonlító irodalomtudománnyal nem foglalkoztam, így, ha ebből indulok ki, úgy kerültem ide, erre a tanácskozársra, mint Pilátus a crédóba. De szinte egész eddigi életem a szlovák irodalom, költészet közelében – sőt, mondhatni: vele szimbiózisban – telt, fél évszázados olvasói és fordítói tapasztalataim okán e kis történeti vázlatom talán ebben a közösségben és ebben a kontextusban is értelmezhető lehet.

Kiindulópontom a költészet kétségtelen személyes, illetve nemzeti – s továbbmenve, talán valamiféle közép-európai – identitásképző jellegének, jelentőségének, erejének paradigmája. Szűkítve a kört, a szlovák és a magyar költészet kezdetben kétségtelen, de kisebb-nagyobb mértékben később is meglevő, s a továbbiakban is lehetséges kölcsönviszonyáról kívánok felvetni néhány gondolatot – a műfordítások tükrében. Mivel azonban az ilyen vizsgálataink – ha nem is mindig – rendszerint a magyar irodalom külföldi recepciójára, fordítására irányulnak, most megfordítanám a dolgot, s egy külföldi irodalom, egy szomszédos nemzeti költészet magyar fordításának történetén vágatnék végig, az általánosítható(bb) tanulságokra és a jelenlegi helyzetre is figyelve.

Bár egyes nagy népek és nemzetek költészetének magyarországi recepciójánál, recepciótörténeténél, hazánkbeli fordításánál és hatásánál itt-ott még el-elidőzünk, a kisebb nemzetek költészetének magyar fordítás- és hatástörténetéről már rendre megfélekedzünk. Így ha érintettük is olykor, csak ritkán foglalkoztunk eddig – mostanában pedig alig, ha egyáltalán – a szlovák költészet magyar fordításának, recepciójának kérdésével.

A közös haza 1918-ig azt is jelentette, hogy népeinek, nemzeteinek kultúrái, irodalmi természetes kölcsönviszonyban, erős kölcsönhatásban alakultak, fejlődtek. Kezdve a népi kultúrától, illetve a népköltésztől, népi epikától, mellyel kapcsolatban, tárgyunkat tekintve, mindannyiunk számára ismeretesek lehetnek a magyar és a szlovák népdalok, s a különféle népköltészeti műfajok közti átjárások, szellemi-lelki rokonságok, téma- és motívumazonosságok, melyek egyikük-másikuk esetében teljes egyezést mutat(hat)nak egymással.

Sziklay László beszél egy helyen arról a „közös költői hagyományról”, amely „mindkét nép költészetében több évtizedre, sőt esetleg évszázadra, valahová az énekvers, a históriás énekek korába nyúlik vissza, s amelynek – természetesen –

megvan a maga szoros összefüggése a két nép közös sorsával és életmódjával”. De ismereteseek például régi irodalmunkból az olyan kétnyelvű, kétkultúrájú – szlovák és magyar nyelven egyaránt verselő – költőink, alkotóink is, példaként a spontán és természetes módon kialakult kétnyelvűségre, mint amilyenek voltak a 16–17. század fordulóján Rimay János vagy a 17. század eleji Beniczky Péter, illetve Madách Gáspár (azonban Amadé László némely verseiből is az derül ki, hogy maga is tudott szlovákul, s vannak olyan magyar versei, amelyekbe szlovák szavakat, kifejezéseket is tudatosan kevert). Lényegesnek tűnik e tekintetben Csehy Zoltán megjegyzése Beniczky Péterről, miszerint verseiben „mindkét nyelv megtermékenyítve hatja át egymást”, azaz egyik nyelv úgymond a másiktól *tanul*, s e kettős nyelvűség, kettős kultúrájúság ellenére – bár verseiben „látszatra két nyelven szólal meg” – „megiscsak egyetlen nyelven beszél”. De itt vannak a kuruc kori kevert nyelvű népdalaink vagy akár a további szlovák–magyar makaróniversek ismert példái, netán a diák- és iskolai folklór magyar–szlovák kevert (vegyes) nyelvű versei is.

Népeink, íróink, irodalmaink egészen 1918-ig bizonyítottan *tanulni* is jártak egymáshoz, illetve együttélésük egymástól tanulásuk ösztönzője is volt egyben. S jöllehet a szlovák költészet, de talán még inkább a kezdeti szlovák regény is az akkoriban strukturáltabb, friss világirodalmi hatásokat is tükröző magyar epikán tartotta a fél szemét, s annak mintáit igyekezett magába abszorbeálni, az is ismert, hogy például Jókai, Mikszáth, Krúdy mennyit merített a szlovák folklór- és kultúrkincsből, s persze a szlovák nyelv sem volt idegen a számukra (mi több, azt is tudni, hogy Jókai gondolkodásában milyen fontos helyet foglalt el – többek közt – a szlovák irodalom nem *külföldi*, s nem idegen volt a számukra, hanem *hazai*, melyekhez az egymásmellettiség évszázados sorsközössége fűzte-kötötte őket.

A közös haza megszűntével azonban, a Trianon utáni magyarországi írótól a szlovák irodalom is távolabbra került (és persze viszont), s noha időről időre ugyan a változás némi jelei is kecsegtetnek e téren, a figyelem általában csak rapszodikusán s periférikusan fordul feléje.

Arra, hogy a szlovák irodalom és írók magyarul is tanultak, magyar iskolába is jártak, s mindkét nyelvből, irodalomból egyszerre építették saját magukat, a ‚kétnyelvűség’ addigi terminus technicus helyett még az 1970-es években egy akkor fiatal szlovák irodalomtudós, Rudolf Chmel bevezette a sokkal árnyaltabb, kifejezőbb „kettős irodalmiság” fogalmát, mely kettős figyelem, kettős műveltség jelei – igaz, néhol csak nyomokban – kimutathatók a fentiekén kívül más vonatkozásokban is, 1918-ig mindenképpen. Mi több, e „kettős irodalmiság” jellemző módon nemcsak az egyes alkotók esetében, hanem egyes művek témaválasztásában, illetve magának az irodalmi folyamatnak – maguknak az irodalmi folyamatoknak – az alakulásában is megfigyelhető. A Monarchia felbomlásával s a Csehszlovák Köztársaság megalakulásával azonban a Monarchiában addig „együtt fejlődő-élő” s egymást különböző szinteken és mértékben meg is termékenyítő kultúrák a *külön-fejlődés*, a *sét-fejlődés* útján kezdtek járni, így a szlovák irodalom előtt is más utak, eszmék és lehetőségek

nyíltak. Mindenekelőtt a szervezeti-szerkezeti önállósodás vonatkozásában, s attól kezdve a szlovák írók, olvasók, intézmények részéről is az említett „kettős irodalmiság” gyengülését, sőt napjainkra sok vonatkozásban az eltűntét, megszüntét regisztrálhatjuk. Példák, szabályt erősítő kivételek azért akadnak azóta is: az ismertebbek közül mindenekelőtt Vojtech Kondroté és Karol Wlachovskýé, vagy akár Mila Hanguováé, Peter Macsovszkyé, az újabbak közül pedig Jitka Rožňováé.

Nem véletlen azonban, hogy Magyarországon épp az 1930-as évek egyre el-lenségesebb, vészterhesebb légkörében erősödött meg – s nem kisebb személyiségek, mint Bartók Béla és Németh László nyomán, illetve hatására – a közép-európai, szomszéd népek kultúrájának, irodalmának megismerése és közvetítése iránti igény, a kölcsönhatások és párhuzamosságok feltárásának gondolata, melynek olyan fontos irodalmi fórumai is voltak, mint Gál István *Apollója* (1934–1939-ben) vagy Csuka Zoltán *Láthatára* (1933–1944). Ez utóbbi „a jugoszláv, román és csehszlovák irodalmi és művészeti élet ismertetését” jelölte meg legfontosabb feladatának, hozzátéve, hogy: „Minden politikai vonatkozáson túl is fontosnak tartjuk, hogy az e népekkel együttesen élő magyarság ezeknek a szomszédos népeknek irodalmát, kultúráját ismerje”. (Csak zárójelben jegyzem meg, mily szorongva gondolok most arra, van-e, illetve miért nem lehet, miért nem lehetnek ma – a közép-európai kis népek globalizálódásának idején – ilyen folyóiratunk, folyóirataink.)

Míg, mondtuk, a *szlovák nemzeti irodalmi térben* 1918/1919 után fokozatosan gyengült, s mára csak nyomaiban maradt meg, magyar viszonylatban a „kettős irodalmiság” gyakorlata (ott helyette ilyen inkább a cseh irodalom felé alakult ki), szlovák viszonylatban létrejött ugyanez – s azt kell mondani, teljesen természetes és magától értetődő módon, s kicsit szükségszerűen is – az államfordulat következtében keletkezett *nemzetiségi irodalmi térben*, mely különösen az 1960–1970–1980-as évekre erősödött fel, s esetenként irodalom és irodalmi hatásközvetítő jelleggel, erővel is bírt. Nevezetesen, a szlovák irodalom magyar fordításain, illetve esetenként egy-egy (cseh)szlovákiai magyar író, költő művein keresztül is kimutathatóan érvényesülni kezdtek azok az impulzusok, sajátosságok, melyek az ekkorra a kortárs világirodalmi mozgásokkal a magyar költészetnél inkább szinkronban levő szlovák költészet s költők felől érkeztek hozzánk. Hogy példát is mondjak: Tózsér Árpádnál, Ozsvald Árpádnál, Monoszlói Dezsőnél, Gál Sándornál vagy az 1970-es *Egyszemű éjszaka* antológia költőinél, akik azokat a szlovák költészet adta mintákat, verslehetőségeket is természetes módon szervesítették verseikbe, amelyek adott esetben a magyar versben, versnyelvben is nóvumként jelentek meg. Régóta meggyőződésem ugyanis, hogy a 20. század második felének szlovák költői törekvései – főleg az 1960-as évektől – több szempontból is előtte jártak az ekkoriban általában eléggé hagyományos (avítt) magyar líraszemléletnek, amire többször emlegetett beszédes példám, hogy amikor 1984-ben megjelent a *Gyújtópont* című, huszonhat kortárs szlovák költő verseiből készített összeállításom, a korán elhalt Endrődi Szabó Ernő – maga is kiváló költője és felkészült esztétája volt e kornak –, a meglepetés hangján

TÓTH LÁSZLÓ: ADALÉK A SZLOVÁK KÖLTÉSZET MAGYAR RECEPCIÓJÁHOZ

és a felfedezés gesztusával írt róla, értékelésének a sokatmondó *Európa a szomszéd-ban van* címet adva, amivel nemcsak a kortárs szlovák költészet (általános) értékeire utalt, hanem annak ilyen értelmezése is lehetett: a modern költészetet nézve Európa nem nálunk, Magyarországon, hanem a szomszédban, Szlovákiában van. De „korszerű, helyenként világirodalmi rangú, s nemcsak szomszédsági értékű szlovák költészet magyar nyelvű bemutatkozásaként” értékelte a kötetet Zimonyi Zoltán is a *Magyar Nemzetben*.

Mégis, mi az, összefoglalva, amiben az említett szlovák – s a korabeli cseh és lengyel – költők mások voltak, mint magyar társaik? Talán mindenekelőtt abban, hogy az élő és továbbörökíthető avantgárdnak sokkal szélesebb spektrumát, a költészetnek korszerűbb hangját, újszerűbb (kísérletezőbb) felfogását képviselték, mint az 1960-as évek magyar lírája. S egyidejűleg, a kozmikus magányával birkózó s a történelem és a társadalom által is megcsalt és magára hagyott, a diktatúrák szorításában végletes légszomjával küszködő, második világháború utáni modern személyiség létérzésének és létérzékelésének megragadására általában is alkalmasabb és érzékenyebb, rétegzettebb poétikai-nyelvi eszközöket és módszereket, nyelvszemléleti és költészeti-filozófiai meggondolásokat mozgósítottak. Vagyis a szlovák költészet az 1950–1960-as évektől már teljesen más társadalmi, illetve kulturális közegben és rendben alakult tovább, így az – nyilvánvalóan a csúcsaiban és kísérleteiben európai rangú cseh és a lengyel költészet közelségének köszönhetően – a második világháborút követően már akkor közelebb került Európához, amikor nálunk Tandoriéknak még az irodalmi konzervativizmus és szokvány kemény ellenállásával kellett megküzdeniük. De vissza a történetiséghez!

A szlovák költészet első magyar nyelvű gyűjteménye, Gáspár Imre nevezetes munkája, a *Hazánk tót népe* még a 19. században, 1879-ben látott napvilágot, melyet az 1918–1919-es főhatalomváltástól, azaz Csehszlovákia létrejöttétől egészen az 1989-es rendszerváltásig – lehet mondani, több-kevesebb rendszerességgel – további antológiák követték. Kevésbé ismert, hogy az új államban elsőként magyarra fordított szlovák kötet is verses mű volt: Pavol Országh Hviezdoslav *A csősz felesége* című elbeszélő költeménye Schöpflin Géza – Schöpflin Aladár testvéröccse – átültetésében. Igazi kuriózumnak számít a szlovák lírát a népköltészettől az akkori legfiatalabbakig, a Ján Smrekig és az Emil Boleslav Lukáčig bemutató *Antológia szlovák költőkből*, melyet a (későbbi) kiváló szlovák költő-irodalomtörténész, Štefan Krčmery – még Krčmery István néven – jelentetett meg 1925-ben, igaz, tele magyartalanságokkal, nyelvi és stilisztikai erőszaktevésekkel. Máig megfelelő színvonalú fordítói és válogatói munkát tükröz a Darvas János – a színész Darvas Iván édesapja – nevéhez köthető *Hegyország hangja* 1934-ben, melyet 1936-ban a *Cseh és szlovák költők antológiája* követett Anton Straka, a budapesti csehszlovák követség sajtótitkárának, a magyar irodalom lelkes hívének a szerkesztésében és a legjelesebb magyar(országi) költők: József Attila, Szabó Lőrinc, Illyés Gyula és mások fordításában, valamint a *Szlovenszkói Magyar Írók Antológiája* négykötetes sorozatának műfordításokat

közlő, Szalatnai Rezső szerkesztette 3. kötete 1937-ben. Már 1945 után a következő antológiák vették anyagukat a cseh és a szlovák költészetből: *Cseh és szlovák költők* (Hegedűs Zoltán és Kovács Endre szerkesztésében, 1953); *Mai szlovák költők* (Tóth Tibor szerkesztésében, 1954); *A mai szlovák líra kincsháza* (kazettás antológia Zádor András szerkesztésében, nyolc kis kötetben, 1966); a már említett *Gyűjtőpont* 1984-ben, melyet még két további gyűjtemény követett (mindkettő Zádor András szerkesztése): a *Cseresznyevirágok balladája* (a Kozmosz Könyvek világirodalmi sorozatában) és a *XX. századi cseh és szlovák költészet* (az Európa Könyvkiadónál). Végül ebbe a sorba illeszthető még 1982-ből a jugoszláviai szlovák költészet Koncsol László válogatta és fordította antológiája, a *Mélyföld*.

A rendszerváltás utáni időszakot két további többszerzős versválogatás jelzi: *A kétfejű macska* (1996) és a *Gyalogösvények a magasba* (2016) – mindkettő e sorok írójának szerkesztésében és fordításában. Ez utóbbi évben *Szlováknak lenni csodás...* címmel egy vegyes műfajú válogatás is napvilágot látott Németh Zoltán szerkesztésében a szegedi Tiszatáj Könyvek sorozatban, mely a korábbiakhoz képest már új(abb) fordítókat is bekapcsol – a mai negyveneseket – a szlovák líra magyar tolmácsolásába (az említett Németh Zoltánon kívül Beke Zsoltot, Csehy Zoltánt, Mizser Attilát és Polgár Anikót), akiken kívül még Merva Attila versfordításait kell itt rögzítenünk. S persze az antológiák között említendőek még a szlovák népköltészetből megjelent ritkás válogatások, mint például Csuka Zoltáné 1962-ben, illetve 1974-ben (*Fényes a tűz lángja*), vagy a legfrissebb, Varga Imréné az elmúlt évben a Napkút Kiadónál (*Tölgyfa-testvér*).

Fontos különbség azonban a rendszerváltás előtti, 1960 és 1989 közti időszakhoz képest, hogy míg az időben a szlovákiai magyar műfordítók – Bábi Tibor, Tóth Tibor, Farkas Jenő, Rácz Olivér, Tózsér Árpád, Cselényi László, Kulcsár Tibor, Ozsvald Árpád, Koncsol László, Veres János, Kulcsár Ferenc és mások – mellett magyarországi költők, műfordítók is nagy számban részt vettek a szlovák líra fordításában (például a hatvanéves Rónay György 1973-as, a világlírában szemelgető versfordítás-gyűjteményében a harminchárom éves Vojtech Kondrót is kiemelten szerepel, de rajta kívül megemlíthető még, a teljesség igénye nélkül: Baka István, Baranyi Ferenc, Eörsi István, Fodor András, Garai Gábor, Hajnal Anna, Rákos Sándor, Rózsa Endre, Székely Magda vagy Tandori Dezső neve is), addig mára – sokféle ok miatt – a szlovák vers magyar fordítása szinte kizárólag a szlovákiai magyar műfordítók territóriumává vált. S az is tény, hogy 1948 után jelentősen megnőtt a magyarra fordított szlovák verses és prózai művek száma, amit nagymértékben elősegített a könyvkiadás 1948-as államosítása, illetve a csehszlovák–magyar közös könyvkiadási egyezmény megkötése is 1953-ban. Ennek feladata elsősorban a csehszlovákiai magyar könyvkiadókra hárult, de alkalmanként magyarországi kiadók is bekapcsolódtak ebbe a munkába.

De ha 1989–1990-ig a magyarországi kiadók csak elvétve vállalkoztak is a szlovák irodalom és költészet kiadására, a pozsonyi Madách Könyvkiadó évente tu-

catnyi szlovák író művét jelentette meg, köztük versesköteteket (a szlovákiai magyar műfordítók mellett bevonva a munkába, mint láttuk, a kortárs magyar költészet jeles magyarországi képviselőit is). E kötetek azután a két ország közti, említett közös könyvkiadási egyezmény sok kifogással illehető, más szempontokból azonban áldásosan (is) működő intézményének köszönhetően bekerültek a magyarországi forgalomba, helyel-közzel a kritika is foglalkozott velük, így, ha még oly szerény mértékben, de jelen voltak a magyar művelődés és szellemi élet vérkeringésében is. Ezt követően azonban, pontosabban az 1995-ös *A kétfejű macska* után már szlovák költészeti antológia vagy szerzői kötet – eltekintve négy periférikus példától – kerek két évtizeden át nem jelent meg magyar fordításban, sem Szlovákiában, sem Magyarországon. (Ez alól Mila Haugová vagy Peter Macsovszky magyar nyelvű verseskötetei sem jelentenek kivételt a Kalligram Könyvkiadónál, hiszen azok e kétnyelvű, kétkulturájú költők magyar nyelven született opusait tartalmazzák.)

Nem sokban változik e kép akkor sem, ha figyelembe vesszük, hogy a különböző magyar(országi és szlovákiai) lapok, irodalmi folyóiratok – *Magyar Napló*, *Bárka*, *Új Forrás*, *Kalligram*, *Magyar Lettre*, *Nagyvilág*, valamint a *Magyarul Babel*ben internetes irodalmi portál, továbbá a Szlovákiában kiadott *Irodalmi Szemle*, *Opus*, *Szörös Kő* – egyikük-másikuk elvétele, továbbiak több-kevesebb rendszerességgel ezalatt is közöltek szlovák költészetet, s egy-egy műfordító fordításkötetében kortárs szlovák költők versei is helyet kaptak (lásd Ozsvald Árpád: *Nézelődés az ablakból*, 1998; Gágyor Péter: *Szupermarket*, 2012; továbbá szórványosan Baranyi Ferenc, Fodor András és mások gyűjteményeiben). Szabályt erősítő kivételként említhető periférikus példáink pedig Jozef Leikerttől rögtön kettő, a *Mulandóság* 2007-ben (fordításomban) és a *Lélekérintések* 2010-ben (Szászi Zoltánéban), valamint Peter Repka kötete, a *Struccok a városban* 2014-ben, Bettes István remek átültetésében, és az ugyancsak szlovák–magyar kulturájú, kétnyelvű Jitka Rožňová *Lámpaoltás* című kétnyelvű verseskötete Pénzes Tímea magyar fordításaival.

Mégis elmondható, hogy a szlovák költészet magyar(országi) jelenlétének, recepciójának a könyvkiadás-támogatási rendszer, a piaci-üzleti szempontoknak a könyvterjesztésben, könyvkereskedelemben való, minden korábbit meghaladó mértékű eluralkodása, a könyvtárak, illetve az olvasók vásárlóerejének zuhanása, az olvasói szokások gyökeres átalakulása – finoman fogalmazva – nem tett jót az elmúlt két, két és fél évtizedben. Mindez viszont, s ez is idetartozik, az utóbbi időben egyáltalán nem vonatkozik a szlovák *széppróza* és a *történeti-politológiai szakirodalom* és *esszé* friss, a magyar olvasó érdeklődésére számot tartó, reprezentatív termésének magyar(országi) jelenlétére, elsősorban a Kalligramnak, illetve a szintén szlovákiai magyar AB-ART-nak köszönhetően (bár a szlovák költészet magyar fordításainak kiadásától ők is elzárkóztak, noha mindkét kiadó jelentetett meg világlírárt is), de néhány éve már egy-egy rangos(abb) magyarországi kiadó termésében is fel-feltűnnek szlovák szerzők, prózaírók művei is.

Nagyot lendített – ha időlegesen is – a szlovák irodalom magyar fordításán

és kiadásán Szlovákia díszvendégsége a 2016. évi Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon, amikor is vagy kéttucatnyi fordításkötet jelent meg magyarul a kortárs szlovák irodalomból, könyvtermésből; ezek között két olyan opus, amely a kortárs szlovák lírára is kitekintést ad (lásd fentebb). E kiadványok azonban a fesztivál lezárultával – tudomásom szerint – általában visszhangtalanul múltak ki, s tartani lehet attól, hogy e téren minden visszaáll korábbi tetszhalott állapotába. Különösen azután, hogy gyakorlatilag a Kalligram Könyvkiadó is megszűnt, és egyelőre bizonytalan az AB-ART helyzete is, és mára megszűnt *Magyar Lettre* és a *Nagyvilág* is.

Egészen friss példa, hogy amikor néhány hete a Szlovák Tudományos Akadémia Világirodalmi Intézete, továbbá a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézete tanácskozást rendezett a budapesti Szlovák Intézetben a szlovák irodalom 1990 utáni magyarországi recepciójáról, a szlovák költészet magyar fordításáról nem sokat lehetett mondani, mi több, ismereteim szerint még annyi sem hangzott el róla, amennyit azért el lehetett volna mondani. Márpedig a kortárs szlovák költészet és próza érdemlegesebb és érdekesebb annál, mint amire a magyarországi ismertsége, recepciója alapján következtetni lehetne.

A gond talán az, hogy a szlovák irodalom túl kicsi és túlságosan közeli ahhoz, hogy a mostanában is elég sok beteges vonást mutató magyar irodalmi és olvasói nyilvánosság érdeklődését felkeltse? S ha tény is, hogy a szlovák irodalom terjesztési lehetőségei Magyarországon meglehetősen behatároltak (a költészetéről nem is szólva!), egy-egy esetben a magyar könyvkiadók és -terjesztők is túl gyorsan hivatkoznak arra, hogy azért nem adják ki vagy nem veszik át terjesztésre valamely szlovák író könyvét, mert nincs irántuk megfelelő olvasói kereslet, illetve érdeklődés. Amibe, szerintem, a kiadói és terjesztői kényelem és felfogásbeli sztereotípiák is vastagon bejátszanak, illetve abba, hogy nem ismerik és nem is hajlandók ismerni azt, amiről beszélnek, vagy amivel akár foglalkozhatnának is. Persze, a szlovák költészet, irodalom magyarországi ismeretlenségének, sok egyéb mellett, történelmi, szociológiai és lélektani okai is vannak, amelyek a két nép máig meglevő, egymással szembeni előítéleteiben (is) gyökereznek. De ugyanez előítéletek leküzdésében lehetne fontos szerepe az irodalomnak, költészetnek is, miként ezt nagy elődeink is tudták és szorgalmazták.

Amit annak idején Bartók Béla az 1930-as években a szlovák és a magyar népzene vonatkozásában is a „dallamok kereszteződéséről” és a „dallamok visszakereszteződéséről” megállapított, érvényes (lehetne) a kortárs szlovák és magyar költészet kapcsolatában is, hiszen továbbra is bőven van (lenne) mit *tanulniuk* egymástól, így magyar költőinknek is napjaink szlovák költőitől. Ezért – s megint csak Bartókot citálva: „[...] mert az emberek, akár egy nyelven, akár különböző nyelven beszélnek, egymással érintkeznek, egymásra hatnak” – felteszem a kérdést: érintkezik-e, hat-e egymásra napjaink szlovák, illetve magyar lírája? S bár a magyar költészet szlovák recepcióját, illetve a szlovák költők, írók, irodalom részéről történő fogadtatását most nem vizsgáltam, a kortárs szlovák költészet magyar(országi) recepciója, akár az 1989

TÓTH LÁSZLÓ: ADALÉK A SZLOVÁK KÖLTÉSZET MAGYAR RECEPCIÓJÁHOZ

előttihez képest is bizonyíthatóan – és alapjában véve megengedhetetlen módon – erősen visszaesett, a magyar költőkre, illetve a magyar költészet jelenlegi folyamataira gyakorolt hatása pedig – ha egyáltalán lehet ilyesmiről beszélni – elenyésző. Ami viszont nem biztos, hogy üdvös a magyar költészetre nézve, mivel a szlovák lírában változatlanul olyan folyamatok (is) zajlanak, amelyek a magyar versbeszédet és versbéli kifejező eszközöket is gazdagíthatnák. Ahogy szintén Bartók mondta: „Idegen népek közötti érintkezés [...] új stílusok kialakítására is ösztönöz.” És ezt kellene elfogadnunk útmutatás gyanánt a fentiek vonatkozásában is.

Gáspár András: Tornyak